

UNA VISIÓ HISTÒRICA I ARTÍSTICA DE LA COL·LECCIÓ CARTOGRÀFICA DEL CASTELL DE PERALADA (SEGLES XVI-XIX)

Inés Padrosa Gorgot. *La colección cartográfica del Castillo de Peralada*.
Peralada: Fundació Castell de Peralada. Anglès, Impremta Pagès, 2020, 403 p.

PEP VILA

MAPES DEL CONEIXEMENT. UNA DISCIPLINA ANTIQUÍSSIMA

Per a molts interessats en el tema, la cartografia històrica, la ciència de la representació dels mapes -ja sia topogràfica i/o temàtica-, gairebé sempre remet a una geografia mítica, remota, periclitada, farcida de misteris, amb mapes i itineraris de recorreguts que mai no podrem recórrer ni visitar, etc. Fins al segle XVIII la cartografia i la geografia es donaven la mà sovint. Qui treballava en aquests temes havia de saber de matemàtica, àlgebra, càlcul, topografia, etc. Quants gravats d'aquests han servit per obrir noves rutes comercials i de coneixement, mostrar-nos belles ruïnes, vistes idealitzades, places i carrers de la vella Europa, del nou món... Algunes obres també mostren belles orles, inscripcions llegendàries del tot interessants, notícies sobre dibuixants, gravadors, impressors. M'agraden aquests cartutxos decorats amb figures al·legòriques i mitològiques, els títols dels reculls entre cortinetes que figuren als marges. Bona part d'aquests mons desapareguts, d'invencions urbanes, la literatura de viatges, el còmic o el cinema els ha fet emergir amb una aura de misteri i de creativitat. La importància del llenguatge visual els dona, avui dia, un aire renovat de modernitat, cosmopolita.

CARTOGRAFIES

Inés Padrosa, arxivera i bibliotecària del Castell de Peralada, entre moltes altres comeses i la dedicació al món del paper i de la fotografia, ens

LA COLECCIÓN CARTOGRÁFICA DEL CASTILLO DE PERALADA

INÉS PADROSA GORGOT

FUNDACIÓ
CASTELL DE PERALADA

ofereix en aquest volum bellament editat el catàleg del material cartogràfic conservat a la biblioteca privada del Castell. Entre els molts mèrits d'aquesta edició destaco la feina ben feta, el rigor, la descripció acurada de cada document, el detallisme en l'anàlisi de moltes d'aquestes joies, la seva recerca exhaustiva gairebé policíaca entre el fons de les làmines i els llibres. Al costat de mapes plenament individualitzats, n'hi ha molts que romanen plegats dins d'un llibre, tot formant part d'una il·lustració, una guia de viatges, un

fullet, un manual d'història, etc. D'aquí la feina de recerca, que demana molta dedicació i una paciència benedictina. Cal saber diferenciar també l'original d'una simple còpia.

Cada fitxa duu la descripció del títol, l'autor editor, la data, les mides, l'escala i la tècnica emprada (gravat al coure, al burí, a l'acer, aiguafort, litografia, manuscrit acolorit, etc.). També la descripció i la webgrafia, a més de la il·lustració, en color, amb bona qualitat, del document.

Aquest és un patrimoni que sovint passa desapercebut. Dorm a les cartoteques especialitzades públiques o privades. La categoria d'imprès efímer, la seva fragilitat és un altre dels condicionants. Se n'han perdut molts perquè eren i són difícils de conservar. La majoria dels exemplars localitzats aquí provenen de la col·lecció privada dels comtes de Peralada. A finals del XIX les classes il·lustrades en feien col·lecció. Miquel Mateu la va continuar i ampliar amb generositat. Qui podia, quan anava de viatge, també en comprava en antiquaris, en botigues especialitzades, llibreries, subhastes. En aquests fons també hi ha els mapes de les primeres guies de tren i de carreteres, principalment alemanyes i suïsses.

Alguns d'aquests gravats, els més vistosos, després es penjaven als menjadors, als passadissos dels pisos, als estudis o despatxos. A més de vistes o escenes bèl·liques, n'hi ha d'altres que reproduïen mapes d'un continent, un país, una comarca, una zona determinada, un port. Hi ha també una bona representació de cartes nàutiques. Els germans Rocabertí també ven tenir cura de reunir una bona col·lecció de mapes relacionats amb les Illes Balears, d'on provenien. Entre les perles de la col·lecció hi ha l'incunable de Hartman Schedel, els gravats dels segles XVII i XVIII relacionats amb les ruïnes d'Itàlia, les antiguitats romanes, els que representen i donen fe de conflictes d'Espanya amb Flandes, la guerra contra el turc, la guerra del Set Anys (1688-1697) o els fons dedicats a Mèxic.

Per diverses raons a Catalunya no sovintegen col·leccions cartogràfiques majors. En altres països aquesta especialitat estava en mans de les autoritats militars, els enginyers de l'estat i les direccions d'obres públiques i de marina. Les poques col·leccions importants que tenim són de caire privat, com la que avui ens ocupa.

Són moltes les obres d'història, de geografia o atles que van acompanyades de material cartogràfic d'excel·lent qualitat. Els criteris que manen en la presentació del llibre són els d'oferir mapes aïllats (s. XVII-XIX), monografies (s. XV-XIX, amb dos incunables), les cartes nàutiques, illes, conflictes bèl·lics, places fortes, la col·lecció sobre les Illes Balears, les

obres d'història i el nou món, al costat dels llibres de viatges. Pel que fa a la cartografia lligada a fets bèl·lics, destaquen els dos capítols dedicats a l'enginyer francès Sébastien de Pontault sieur de Beaulieu, un per al petit Beaulieu i l'altre per al gran Beaulieu.

LES TERRES GIRONINES, LA RATLLA DE FRANÇA

Les comarques gironines, els territoris veïns i germans del Rosselló, són molt ben representades en aquestes col·leccions cartogràfiques. Plànols dels nostres ports, cartes nàutiques, vistes de viles i de ciutats. Els conflictes bèl·lics dels segles XVII-XVIII i XIX tenen gairebé sempre la representació gràfica: ports de muntanya, vil·les fortificades, camins, castells, ports estratègics, etc. Alguns d'aquests gravats foren editats per les autoritats franceses com a botí de guerra, assenyalaven una victòria, servien de guia als enginyers militars francesos per obrir-s'hi pas, inspeccionar els passos. Alguns mapes del Rosselló, dels Pirineus Orientals, editats a París (núm. 117, 119, 172, 175 i 176 dels segles XVIII-XIX), presenten encara els topònims escrits en català o en català i francès. Quanta informació útil no amaguen sobre els gravadors, cartògrafs, impressors, etc.

Aquesta col·lecció de mapes ultra el valor tipogràfic, artístic, històric en té un altre que sovint s'oblida: el filològic. La col·lecció permet fer bons estudis sobre toponomàstica, gramàtica històrica, llengües en contacte, sobre els canvis de denominació que han sofert molts paratges, noms basats en elements de la natura, estanyols, rius, vies de comunicació, límits fronterers, etc. Els mapes tenen un llenguatge geogràfic i històric potent.*

* Vegeu, per exemple, el magnífic article de Jordi Estruga, *El tresor cartogràfic de Catalunya*, "Serra d'Or", núm. 639, març de 2013, pàgs. 73-78.

NOTES I DOCUMENTS D'ARXIU

